

Det Kabul som byggts upp och brett ut sig är delvis väldigt olikt det gamla Kabul men på vissa platser är allt precis som det var förr.

Kabul igår och idag

TEXT & BILD: BÖRJE ALMQVIST

Trafiken är kaotisk. Bilarna tutar och gatan är ett virrvarv av fordon som i någon sorts kontrollerat kaos kilar in sig mellan varandra med skohornstakt. Förarna hittar varje lucka som är möjligt för att komma fram i myllret av taxibilar, privatbilar, bussar och dragkärror och så en massa fotgängare som kryssar mellan ekipagen.

Jag är tillbaka i Kabul hösten 2008. För vilken gång i ordningen vet jag inte. Jag tappade räkningen när jag bodde här i ett par år i två omgångar. Det var i slutet av talibantiden, hösten/vintern 2000-2001 och 2003-2004 när jag regelbundet pendlade till Peshawar i Pakistan.

Staden har varit i ständigt förändring sedan jag kom hit första gången med buss från Istanbul i december 1976. Då var det snö på gatorna. Livet gick i en maklig takt. Folk tog det lugnt som i en småstad, trots att det bodde 700 000 människor i staden.

Jag ser både likheter och olikheter mellan då och nu. En del av det gamla

finns kvar men den lugna ”stora småstaden” existerar inte längre.

Att komma till Kabul i slutet av 70-talet från den indiska subkontinenten, som jag gjorde flera gånger, var lite som att komma hem. Lugn och ro jämfört med det indiska folkmyllet. Det var precis i början av det 30-åriga kriget – en tid då vi trodde att det lugna, fredliga och gästvänliga Afghanistan som funnits sedan mitten av 1890-talet skulle bestå för evigt.

Om någon då hade förutspått vad som komma skulle hade det känts lika otroligt som om någon skulle ha sagt att Sverige har 30 år av krig att vänta. Att halva min hemstad (Stockholm) kommer läggas i ruiner, människor mördas, sprängas sönder av raketer och att flickor och kvinnor rövas bort och våldtas i tusentals i ett vettlöst inbördeskrig. Det skulle ha känts överkligt men det var precis vad Kabul drabbades av på 90-talet.

Sedan talibanerna försvann senhösten 2001 har Kabul vuxit okontrollerat. Staden har på sju år minst fyrdubblats till fyra och en halv miljoner invånare. Den största

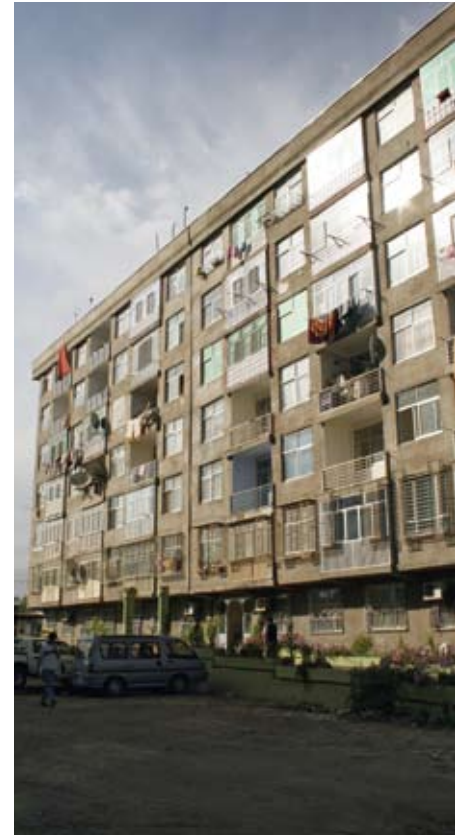
befolkningsökningen i en huvudstad någonsin!

DE FLESTA AV DAGENS Kabulbor är ursprungligen någon annanstans ifrån. De är återvändande flyktingar från Iran och Pakistan som sökt sig till Kabul. De är människor från provinserna som inte kan försörja sig på hemorten och hoppas på en framtid i huvudstaden.

Det Kabul som byggts upp och brett ut sig är delvis mycket olikt det gamla Kabul. Blandningen av lerhus och östblocksinspirerad funkis i betong har till stora delar sopats bort. Först av krigets vindar under inbördeskriget på 90-talet och sedan under den ”nya tiden” efter 2001 då landet och staden skulle byggas upp igen. Då kom grävskeporna och mycket av det gamla försvann och lämnade rum åt nytt. Nytt ofta i form av smaklösa hus med kitschiga glasfasader eller som i stadsdelen Sherpur, där de nya husen i neo-narko-klassicismisk stil florerar med lyxvillor med kolonner och altaner för de rika och mäktiga som tjänat storkovan de senaste åren ▶

Jade Maiwand.

Microrayon.

Sherpur.

Darulaman.

- bland annat på den blomstrande narkotikahandeln.

MÄNNISKORNA har också förändrats. Den lugna makliga takt som var så typisk för Kabul finns inte längre, även om folk på gatan ofta har tid att prata.

Trots stadstempot finns för det mesta vänligheten kvar hos de människor jag möter.

Att lära känna Kabul. Att förstå vad Kabul egentligen är för stad idag är inte lätt. Staden breder ut sig från de låga bergen i norr, som skiljer Kabul från Shomalislätten, till de något högre bergen i söder. I öster växer staden också, liksom i sydost och i väster.

Khair Khana var för några år sedan en stadsdel med traditionella lerhus varvat med funkishus med lermurar mot gatan. Här fanns också de typiska basargatorna och små kvartersbutiker.

Idag finns här inglasade shoppingcenter, stora hyreshus med modern arkitektur och kitschiga villor med pelarstödda altaner. Mot gatan kan klädbutikerna ha skyltdockor med ärmlösa klänningar. Kvinnorna i gatuvimlet är en blandning av burkaklädda kvinnor,

vilka är i majoritet, mer ”normalt” muslimskt klädda kvinnor och tjejer i jeans, sjal och jacka.

NÄR JAG FÖR första gången sedan jag bodde i området, det var i slutet av talibantiden, går längs huvudgatan i grannkvarteren Sharara är det som om tiden stått stilla. Husen är lika slitna då som nu och gatan eller grusvägen är lika gropig. Precis som under vintern 2000-2001 leker barnen uppe på den lilla kyrkogården på kullen. De springer runt och flyger sina drakar mellan gravarna.

I den gamla staden är den stora affärsgatan Jade Maiwand i princip sig lik sedan inbördeskrigets slut 1996. På gatan sitter gatuhandlare och säljer gamla kläder, skor, potatis och grönsaker. Här och där sticker ruinerna upp längs gatan. I många av de sönderskjutna husen har gatuplanet restaurerats för att göra plats åt små affärer, medan våningsplanet ovanför fortfarande är en sönderskjuten ruin.

I NOVEMBER 1992 när jag gick längs Jade Maiwand trodde alla att freden äntligen kommit efter alla krigsår.

Folk satte in nya glasrutor i fönstren, som skjutits sönder ett halvår innan när Mujahedingrupper stred om makten i kvarteren. Sex veckor efter det att jag lämnade Kabul den gången drabbades stadsdelen återigen av inbördeskriget. Det kriget tog slut när miliserna flydde hals över huvud norrut inför den avancerande talibanarmén.

När jag nästan åtta år senare åter såg Jade Maiwand kom jag närmast att tänka på bilder från Berlin 1945.

Jag har aldrig mått så dålig av att återse en plats som den dagen på hösten 2000 när några vänner körde mig runt i Kabul för att visa mig lite av allt det fasansfulla som Kabuls befolkning utsattes för åren 1992-1996.

Den södra halvan av staden var ett enda stort ruinlandskap som sträckte sig så långt ögat kunde nå. Minst en halv miljon människor flydde i panik undan det vansinne som drabbade deras stad de åren. När det var som värst, 1994, hade 300 000 utblottade flyktingar från Kabul blivit strandsatta i Logar, strax söder om Kabul. Där fick de akut nödhjälp av bland annat SAK för att överleva.

Wazir Akbar Khan.

Sarai Shomali, Khair Khana.

Dehmasang.

Lycee Marijan, Khair Khana.

Därför kändes det så fantastiskt åren 2003-2004, när jag bodde i Kabul och såg hur hus började sticka upp i ruinlandskapet i söder. Staden stretade emot. Den började återuppstå.

Efter den stora återuppbyggnaden skiljer sig gatulivet starkt mellan de olika stadsdelarna. I Sherpur och Wazir Akbar Khan utgörs gatubilden i huvudsak av beväpnade säkerhetsvakter från nationella och internationella säkerhetsföretag. De skyddar de mäktiga i Sherpur och utlänningarna i Wazir Akbar Khan. Murarna är högre, ofta förstärkta med stål och ovanpå prydda med taggtråd. En del hus är helt inbakade i stål för att skydda mot raketer och självmordsbombare.

I den del av Sherpur där det bland annat bor ministrar blir jag tillsagd att jag inte får fotografera. Talibanerna verkar ha nått ett delmål. De har skrämt makten till någon sorts självvalt fängsligt förvar bakom stål, cement och taggtråd.

I DE FATTIGA hazarakvarteren i Puli Sokhta i södra Kabul märks det att man är långt från de nyrikas och medelklassens boningar. Den långa

huvudgatan som sträcker sig ned till det sönderskjutna Darulamanpalatset är en gropig och skumpig grusväg, som i vilken liten by som helst. Husen är av lera. Butikerna är som i en större by. Där säljs vad de mindre bemedlade kan behöva till vardags.

En del av Kabuls gamla charm har försvunnit liksom många gatumiljöer som var så typiska för det som en gång var Kabul. Trots saknaden, så känns det skönt att det inte är frågan om det totala rivningsraseriet jag såg som barn i Stockholm. Lite sans (eller brist på pengar) kan även en 70-tals nostalgiker se i Kabuls omvandling.

Vad som är tråkigt, både för nostalgikern och den fattige, är att stadsfullmäktige förbjudit gatuhandel från de små fyrehjuliga kärrorna och lådbutikerna. Ett charmigt inslag i gatumiljön för besökaren och en överlevnadsfråga för många fattiga som inte kan försörja sig på annat sätt. Men korruptionen står för ovanlighetens skull på den fattiges sida.

– Det är inget problem. Jag betalar polisen 20 afghani varje dag och då får jag fortsätta, förklarade en penningväxlare som sitter vid sitt lilla

växlingskontor på trottoaren.

På de flesta håll skulle ingen kunna ana att gatuhandel är förbjuden och att stadsförvaltningen anser att alla Kabuls tiotusentals gatuförsäljare ska trängas i en basar i Microrayon.

KABUL HAR VERKLIGEN förändrats de senaste 30 åren. På gott och ont. Staden är idag så förorenad att den är en sanitär olägenhet. Efter några timmar på stadens gator känns det som om jag ålat mig genom en sandlåda med öppen mun.

Men på plussidan noterar jag att staden trots alla krigsåren, den utbredda och svåra fattigdomen, pulserar av liv. Var Kabul och Afghanistan är på väg är lika svårt att säga idag som det var på slutet av 1970-talet då det 30-åriga kriget började.

En sak har historien i alla fall bevisat. Oavsett hur svårt det ser ut så har staden och människorna här en framtid. Fråga mig inte vilken. Det enda min 30-åriga erfarenhet säger mig är att det får framtiden, historien och Kabulborna utvisa. Det får någon annan skriva om i Afghanistan-nytt om 30 år. ■